

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

ДО ПИТАННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Михайлішин П. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Солонар А. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Право на отримання інформації є одним із найважливіших елементів існування демократичного суспільства, а ефективний механізм реалізації цього права, в свою чергу, забезпечує можливість застосування набору дієвих інструментів, які дозволяють краще контролювати владу та захищати права громадян. При цьому фундаментальна основа функціонування такого механізму в Україні з певними прогресивними положеннями, які відповідають всім європейським стандартам, на сьогоднішній день вже знайшла своє відображення у Законі України «Про доступ до публічної інформації».

В той же час, важливо зазначити, що, не дивлячись на високий рівень нормативного регулювання, існує ціла низка проблем в сфері практичної реалізації відповідних правил і положень у сфері доступу до публічної інформації, що обумовлює необхідність проведення зазначеного дослідження. Здебільшого ці проблеми пов'язані з недобросовісним ставленням розпорядників інформації до реалізації права громадян на доступ, що знаходить вираження у використанні недоліків законодавства для відмови у наданні інформації чи у застосуванні інстанційної плутанини (наприклад, направлення інформаційного запиту «за належністю») для ухилення від виконання відповідних обов'язків розпорядника інформації.

Держава забезпечує доступ до інформації шляхом створення єдиного механізму інформатизації, який включає в себе різноманітні засоби та способи реалізації права громадян на доступ до інформації. Функціонування даного механізму, в першу чергу, засноване на визнанні державою правомочностей громадян, що є складовими загальної системи права на інформацію. Подібне визнання знаходить свій вияв у нормативних та функціональних проявах. Конституційне закріплення права людини і громадянина на інформацію знайшло своє місце одночасно в декількох статтях Основного Закону. Стаття 34 Конституції України визнає право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Стаття 50 гарантує кожному право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Окремі питання доступу до інформації також регулюються статтями 31 та 32 Конституції України [3, с. 13-20; 2, с. 185].

На сьогоднішній день на законодавчому рівні відсутнє визначення категорії «доступ до інформації». Немає такого тлумачення і в наукових роботах вчених-юристів. При цьому важливість розробки єдиного чіткого визначення має принципово важливе значення для практичної реалізації норм законодавства, які гарантують право кожного на інформацію.

Досить вдалими, на нашу думку, є поняття «доступу до інформації» як у суб'єктивному, так і об'єктивному розумінні, представлене А.І. Марущаком. Так, останній визначає, що у суб'єктивному розумінні – це гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно

одержувати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. У об'єктивному розумінні доступ до інформації – це сукупність правових норм, що регламентують суспільні інформаційні відносини щодо одержання їх учасниками відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення відповідних завдань і функцій [4, с. 126].

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про доступ до публічної інформації» існує два шляхи забезпечення доступу, які відповідають активному та пасивному праву громадян на отримання інформації:

- систематичне та оперативне оприлюднення інформації розпорядниками;

- надання інформації за відповідними запитам.

Дані способи отримання інформації у своїй взаємодії з юридичними нормами та принципами складають єдиний механізм доступу до інформації. При цьому перший шлях передбачає, що оприлюднення інформації здійснюється в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах та будь-яким іншим способом [5].

Слід відмітити, що механізм активного оприлюднення інформації розпорядниками на сьогоднішній день лише розвивається, тому основним способом доступу до публічної інформації залишається подання запитувачами спеціальних прохань – запитів.

Запитом на інформацію є прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, яка знаходиться у його володінні. На практиці ж інформаційні запити та звернення громадян дуже часто помилково ототожнюють, що не тільки ускладнює процес отримання інформації, але й призводить до необхідності здійснювати зайву роботу розпорядникам інформації.

Відзначимо, що під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги громадян. Для правильного розмежування запиту і звернення можна використовувати такий метод: прослідкувати напрямок руху інформаційного потоку. Адже при поданні і задоволенні запиту запитувач повідомляє розпоряднику обмежений опис інформації (деякі реквізити документа), який він просить, а саме розпорядник надає запитувачу інформацію чи документ, тобто інформація рухається від розпорядника до запитувача. І навпаки, у випадку звернення громадян, саме громадянин повідомляє суб'єкту звернення певну інформацію, реагуючи на яку такий суб'єкт повинен вчинити певні дії (перевірку певних фактів, врахування зауваження, надання роз'яснення і т. д.), тобто в основному інформація рухається від громадянина до суб'єкта розгляду звернення [1, с. 28; 6].

Відповідно чи чинного законодавства України запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача. Запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Вказування причин подання запиту не має сенсу, оскільки причина його подання не змінює змісту й обсягу обов'язку розпорядника належно розглянути запит і надати відповідь.

Не дивлячись на довільну форму інформаційного запиту, його все ж рекомендують подавати в письмовій формі, оскільки тільки в такому випадку

будуть наявні докази, щодо факту звернення, а, отже, при ненаданні чи неповному наданні інформації буде можливість оскаржити такі дії до суду, прокуратури чи вищестоящий орган. Більше того, якщо інформаційний запит має важливе значення для запитувача, то його слід надсилати цінним листом з повідомленням про вручення. Таким чином, запитувач буде мати докази не лише направлення запиту, а й підтвердження вмісту цінного листа. Такий підхід має принципово важливе значення, адже непоодинокими є випадки, коли розпорядники інформації недобросовісно ігнорують кореспонденцію, щодо якої немає ніякого документарного підтвердження (наприклад, звичайні, електронні чи рекомендовані листи) [7, с. 16].

У якості висновку зазначимо, що діюче законодавство України в сфері забезпечення доступу до інформації є доволі прогресивним і ефективним, однак в межах даного питання існує і ціла низка проблем, які здебільшого пов'язані з недобросовісною поведінкою розпорядників інформації. Недобросовісна поведінка розпорядників інформації, як правило, проявляється у створенні перешкод для надсилання інформаційних запитів, у вчиненні дій або застосуванні бездіяльності як способу ухилення від отримання відповідної кореспонденції, у застосуванні інстанційної плутанини і направленні інформаційних запитів «за належністю», а також в ухиленні від надання запитуваної інформації з підстав відсутності у розпорядника інформації відповідних даних чи належної компетенції. Також дуже часто застосовуються різноманітні юридичні прийоми для відмови у наданні відповіді за запитом. Наприклад, в ситуації, коли необхідно надати відповідь щодо тих чи інших процедур, а також дій, що були вчинені посадовими особами застосовується посилення на відсутність у розпорядника інформації компетенції щодо тлумачення законодавства і надається рекомендація звертатися до Конституційного Суду України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева Є.А. Доступ до публічної інформації в контексті інформації про стан довкілля / Є.А. Алексеева, Т.М. Жиравецький // Екологія – Право – Людина. Львів. – 2012. – 45 с.
2. Конституція України : Науково-практичний коментар / Ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – Харків : Право; Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 808 с.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
4. Марущак А.І. Інформаційне право : Доступ до інформації : навч. посіб. / А.І. Марущак. – К. : КНТ, 2007. – 532 с.
5. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] : Закон України від 13.01.2011 р. – Режим доступ : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
6. Про звернення громадян [Електронний ресурс] : Закон України від 02.10.1996 р. Режим доступ : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Як отримати публічну інформацію? Практ. Посіб. / Укладено О.Л. Ващук. – Львів : Соціолайн, 2011. – 108 с.